

СЕМАНТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ АНАЛІЗ РЕЛЬЄФУ УКРАЇНСЬКОГО РОЗТОЧЧЯ

Галина Савка, Володимир Шушняк

*Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна,
savka.halyna@gmail.com, shushniak@gmail.com*

Ключові слова: *морфотип рельєфу, мезорельєф, Розточчя, семантика*

Для Розточчя як транскордонної території важливою є мовна (українсько-польська) узгодженість термінів, пов'язаних із ідентифікацією рельєфу. У польській географічній термінології використовують означення форм рельєфу, для яких не завжди можна відшукати українські аналоги. В українській геоморфології не приділено належної уваги семантиці рельєфу.

Отож метою нашого дослідження є обґрунтування адаптованої для регіону Розточчя класифікаційної схеми морфотипів рельєфу, проведення семантичного аналізу та визначення чітких ідентифікаційних критеріїв виокремлення морфотипів. Відповідно до мети поставлено завдання: 1) аналіз вітчизняного та світового досвіду класифікацій морфотипів рельєфу; 2) опрацювання географічних тезаурусів для дефінітивного означення морфотипів; 3) створення цифрових моделей рельєфу та проведення на їхній основі морфометричного аналізу для вибору дескрипторів виокремлення одиниць мезорельєфу.

Орієнтований на семантику морфометричний аналіз рельєфу поєднує ієрархічно-масштабні та мультимасштабні принципи морфологічних і морфометричних досліджень. Його послідовність має такий покроковий ряд: обґрунтування класифікації таксономічних одиниць рельєфу – визначення їхньої семантичної назви – оцінка та селекція морфометричних дескрипторів ідентифікованих морфотипів рельєфу.

Класифікація морфотипів рельєфу Українського Розточчя проведена з використанням цифрової моделі рельєфу, яка побудована на основі синтезованих горизонталей топографічних карт масштабів 1:10 000 і 1:25 000; закладення горизонталей 1 м і 5 м, розмір пікселя (15x15 м). Теоретичним підґрунтям такої класифікації слугували роботи Р. Дікау (Dikau, 1989; Dikau, 1990; Dehn M., Gartner H., Dikau R. (2001).

Засобами програмного пакета ArcGis 10.0 створено карти: ухилу рельєфу, горизонтального розчленування, вертикального розчленування (відносних висот), експозиції схилів, висотних рівнів, тальвегів, вододільних ліній, а також синтезовані морфометричні моделі: Landform Classification, Slope Position Classification, Topographic Position Index. Аналіз цих карт і моделей дав змогу відібрати ідентифікаційні дескриптори для виокремлення одиниць

мезорельєфу, а саме: площу, відносні висоти, середній ухил рельєфу, компактність.

Семантичні назви виділених одиниць рельєфу обґрунтовані за результатами опрацювання географічних тезаурусів С. Рудницького (1908), П. Тутковського (1923, термінологічних словників під редакцією Д. М. Тимофєєва (1977), І. С. Щукіна (1980), Л. Дадлі Стампа (1961), регіональних праць С. Павловського (Pawłowski, 1916), Я. Диліка (Dylik, 1948), А. Яна, (Jahn, 1956), Я. Бурачинського (Buraczyński, 1997) та ін. Корисною для наших досліджень стала дисертаційна робота в галузі філологічних наук С. Личук (2015).

На карті мезорельєфу Українського Розточчя (Савка, Шушняк, 2019) виокремлено такі одиниці мезорельєфу: горбогір'я, горбовини високі, горбовини низькі, пагорб, гряда, уступ, подол, рівнина вища, рівнина нижча, котловина, долина. Обґрунтовано їхній польський і англomовний переклад.

Таке дослідження має міждисциплінарний характер та може бути основою для подальших галузевих досліджень регіону Розточчя. Запропонований алгоритм семантико-орієнтованого морфометричного аналізу рельєфу, зокрема морфометричні дескриптори ідентифікації морфотипів рельєфу, можна застосувати й для інших височинних територій.

ЗСУВНІ ПРОЦЕСИ НА ТЕРИТОРІЇ НПП “ГУЦУЛЬЩИНА”

Зоряна Гостюк

Національний природний парк “Гуцульщина”

Косів, Україна, zorjanag1@gmail.com

Ключові слова: *зсув, схил, ґрунт, опади, дослідження, НПП “Гуцульщина”*

Національний природний парк “Гуцульщина” за геоморфологічними особливостями можна поділити на дві частини: гірську і передгірну. Передгірна частина в свою чергу поділяється на структурно-ерозійне низькогір'я (Слобода-Рунгурське низькогір'я) та структурно-ерозійні межиріччя з поширенням зсувних форм (К. Геренчук 1974). Гірська частина відноситься до Покутського низькогір'я, Покутського середньогір'я та північно-західна частина парку – до Запрутських Горган (Я. Кравчк 2006).

Фізико-географічні процеси часто виникають на досліджуваній території, оскільки це гірська місцевість. Геолого-геоморфологічні одні з найпоширеніших груп фізико-географічних процесів, які представлені зсувами, обвалами, селями, ерозією, рідше осипами. Зсуви як і інші вище згадані процеси є результатом сукупної дії чинників таких геологічна будова, геоморфологічні особливості, типи ґрунтів які там сформувалися, кількість та інтенсивність опадів, наявність певного рослинного покриву. Крім природних факторів на виникнення зсувів

Сучасний стан і перспективи розвитку геоморфології та палеогеографії в Україні

**Тези доповідей Всеукраїнської
науково-практичної конференції,
присвяченої 70-річчю кафедри геоморфології
і палеогеографії
Львівського національного університету
імені Івана Франка**

Львів-2020

Друкується за ухвалою Вченої Ради географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 6 від 21.10.2020

УДК 551.4

Сучасний стан і перспективи розвитку геоморфології і палеогеографії в Україні.
Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, присвяченої
70-річчю кафедри геоморфології і палеогеографії (26–27 листопада 2020 р.). – Львів:
ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 87 с.

Організаційний комітет:

голова, проректор з наукової роботи, член-кор. НАН України, д-р хім. наук, проф.
Р. Гладішевський (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); заступник голови, декан
географічного факультету, канд. геогр. наук, доц. **В. Біланюк** (Львівський нац. ун-т ім. І.
Франка); д-р геогр. наук, проф. **Л. Дубіс** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); канд. геогр.
наук, проф. **Я. Кравчук** (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); канд. геол.-мін. наук, проф.
А. Богуцький (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); канд. геогр. наук, доц. **Г. Байрак**
(секретар, Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); д-р геол.-мін. наук, проф. **О. Адаменко** (Івано-
Франківський нац. техн. ун-т нафти і газу); д-р геогр. наук, проф. **Ю. Бортник** (Київський
нац. ун-т ім. Т. Шевченка); д-р геогр. наук, проф. **Н. Герасименко** (Київський нац. ун-т ім.
Т. Шевченка); д-р габіл. **М. Длужевський** (Варшавський ун-т, Польща); д-р геогр. наук,
проф. **І. Ковальчук** (Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України); д-р геогр. наук,
проф. **О. Комлев** (Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка); д-р габіл., проф. **К. Кшемінь**
(Ягеллонський ун-т, Польща); д-р габіл., проф. **М. Лубяж** (Люблінський Католицький ун-т
ім. Івана-Павла II, Польща); д-р геогр. наук, проф. **Ж. Матвіїшина** (Ін-т географії НАН
України); д-р геогр. наук, проф. **Б. Рідуш** (Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича); д-
р геогр. наук, проф. **В. Стецюк** (Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка);
проф. **Е. Тшасковска** (Люблінський Католицький ун-т ім. Івана-Павла II, Польща); д-р
габіл. **І. Цермегас** (Варшавський ун-т, Польща); д-р геогр. наук, проф. **І. Черваньов**
(Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна); канд. геогр. наук, доц. **А. Яцишин** (Львівський
нац. ун-т ім. І. Франка).

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ, ВИДАВЦЯ І ВИГОТОВЛЮВАЧА:

Львівський національний університет
імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
Свідчення про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців
Серія ДК № 3059 від 13.12. 2007 р.

Формат 70×100/16
Ум. друк. арк. 7,1
Тираж 100 прим.

© Львівський національний університет імені
Івана Франка, 2020